

NĚKTERÉ OTÁZKY ORGANISACE ODSUNU MÍSTNÍHO OBYVATELSTVA Z FRONTOVÉHO PÁSMO

Major Josef Mikulec

Rozdrcení nepřítele lze dosáhnout jen rozhodným útokem. Přesto je však někdy nutné na jednotlivých operačních směrech organisovat na přechodnou dobu i obranu. K tomu je třeba znát a umět provádět všechny druhy zabezpečení obrany. Jedním z prostředků, které mají za účel zabezpečení houževnaté obrany, je provedení odsunu obyvatelstva z přifrontového pásma. Význam odsunu je především v tom, že místní obyvatelstvo je uchráněno od ztrát, které jsou nevyhnutelné, zvláště vzhledem k tomu, že podle zkušeností v Koreji nepřítel se vždy bude snažit vytvořit za frontou pásmo soustavně a hustě ostřelované dělostřelectvem a letectvem, aby isoloval vojska prvních operačních sledů od jejich týlů. K tomu účelu může nepřítel používat nejen klasických zbraní, nýbrž i zbraní hromadného ničení a vytvořit podobných pásem několik. Odsunem obyvatelstva si vojska rovněž vytvářejí lepší podmínky pro využití místních zdrojů, mají větší možnost manévru a mohou být lépe chráněna proti agenturnímu zpravodajství nepřítele. Odsun místního obyvatelstva kromě uvedených důvodů ulehčuje činnost vojsk při přípravě protiofensivy.

Odsun místního obyvatelstva z frontového pásma nařizuje velitel frontu, zpravidla na základě rozhodnutí vojenské rady frontu. Odsun se obvykle provádí z prostorů těch armád, na jejichž směrech se očekává hlavní úder nepřítele. Za provedení odsunu je odpověden velitel armády a přímo jej řídí náčelník týlu.

Při provádění odsunu je třeba těsně spolupracovat s orgány lidové politické správy a plně využívat jejich organizační síť, hlavně orgánů okresních národních výborů. Je třeba se vždy snažit, aby národní výbory převzaly co největší část odpovědnosti a také organizační část práce při zabezpečování odsunu, a podle potřeby těmto orgánům jen pomáhat, jejich práci řídit a usměrňovat. Politický aparát armády i vyšších jednotek musí těsně spolupracovat se stranickými i masově politickými organizacemi, musí provádět vysvětlovací činnost o nutnosti a výhodách odsunu. Je třeba, aby politický aparát armády a vyšších jednotek znal náladu obyvatelstva a ostře zakročoval proti případnému bouření obyvatelstva, je-li odsun prováděn na území nepřítele.

Na základě směrnic frontu a v souhlase s rozkazem velitele armády vejde náčelník týlu ve styk s orgány politické správy, aby se domluvil o následujících otázkách:

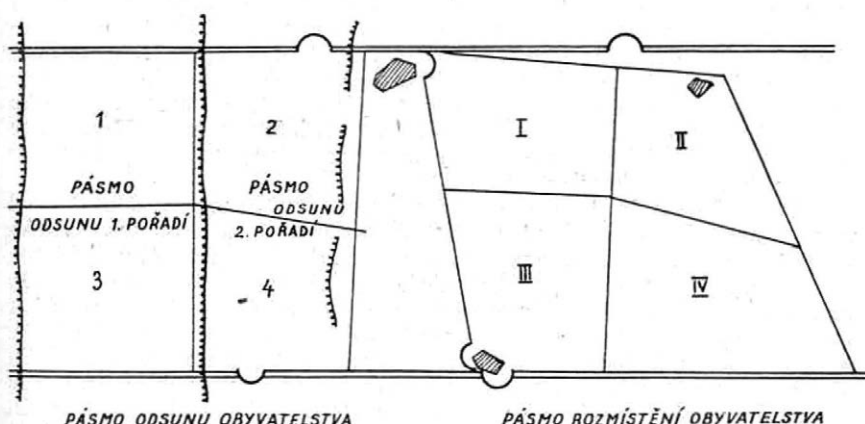
- v kterých prostorech bude odsunuté obyvatelstvo rozmístěno a kdo je za jeho rozmístění z orgánů politické správy odpověden;
- jaké množství zásob a movitého majetku si může vzít obyvatelstvo s sebou podle možností dopravních prostředků obyvatelstva a podle toho, kolik dopravních prostředků může přidělit armáda;
- způsob odevzdávání hospodářských zásob obyvatelstva armádě a způsob kompenzace;

- způsob zabezpečení obyvatelstva na shromaždištích a během odsunu;
- upřesnění administrativního dělení prostoru odsunu;
- je-li odsun prováděn na jaře nebo v létě, řeší se otázka sklizně úrody;
- ochrana majetku obyvatelstva, který zůstává v prostorech vysídlení.

Odsunu obyvatelstva může vždy využívat místní reakce k podlamování důvěry k naší armádě. Když byl na příklad ve východním Slovensku nařízen odsun místního obyvatelstva, místní reakce pobuřovala obyvatelstvo demagogickým poukazováním na to, že „Němci nechávali obyvatelstvo spokojeně žít, kdežto osvoboditelská armáda je vyhání z domovů“.

Podle šířky a hloubky pásma, z kterého se odsun provádí, dělí se toto pásmo v rámci armády na několik prostorů. Odsun se obvykle provádí do hloubky třetího pásma obrany, což činí 30 až 40 km i více.

V takovém případě se prostor dělí tímto způsobem:

Obr. 1.

Obyvatelstvo z prostoru 1 se odsunuje do prostoru I, z prostoru 4 do prostoru IV atd. Velikost jednotlivých prostorů jak v pásmu odsunů, tak i v pásmu rozmístění obyvatelstva se určuje podle hustoty obyvatelstva, podle možnosti rozmístění a také podle množství cest jdoucích od fronty do týlu. Příčné dělení pásma odsunu obyvatelstva záleží rovněž na hustotě obyvatelstva a do určité míry může mít na ně vliv i bojová sestava armády. Má-li armáda tři sbory v prvním sledu, může příčné dělení souhlasit s taktickými hranicemi sborů a úseky odsunu mohou být jen tři.

Odsun se provádí zpravidla nejdříve z lichých pásem. Obyvatelstva sudých pásem se může v té době používat k zemním ženíjním pracím na zadním obranném pásmu.

Odsun se provádí na základě rozkazu velitele armády, v kterém se určuje:

1. Zadní hranice pásma, z kterého má být obyvatelstvo odsunuto.
2. Lhůty odsunu obyvatelstva.

3. Prostory rozmístění obyvatelstva po odsunu.

4. Váha zavazadel, které si obyvatelstvo může vzít s sebou, způsob odevzdání zásob obyvatelstva armádě a způsob kompensace, způsob sklizně úrody.

5. Množství armádních dopravních prostředků, kterých může být k odsunu použito, a množství pohonných hmot a mazadel k tomu účelu přidělené.

6. Způsob ochrany majetku obyvatelstva a odpovědnost za ochranu; zabezpečení obyvatelstva během odsunu.

7. Kdo odpovídá za uskutečnění odsunu v jednotlivých prostorech.

Aby se dosáhlo organisovanosti odsunu, organisují se v jednotlivých prostorech sběrná střediska, do kterých se nejdříve shromažďuje obyvatelstvo a odkud se provádí odsun do prostoru rozmístění. Ke shromáždění obyvatelstva i k jeho odsunu se musí plně využívat všech dopravních prostředků obyvatel, hlavně potahů. Obyvatelstvu je dovoleno brát s sebou jakékoli množství zásob a movitého majetku, které si může samo vézt nebo nést, jakož i veškerý skot. Sběrná střediska je třeba organisovat v místech poskytujících skryt, nejlépe v kultivovaných suchých lesích s dostatkem cest. Ve sběrných střediscích je třeba organisovat lékařské zabezpečení, hlavně občanskými lékaři, a také protiletectkou obranu, poněvadž značné soustředění lidí a dopravních prostředků bude vždy přitahovat pozornost nepřátelských letců. Sběrná střediska je nutné určovat v takové vzdálenosti od předního okraje, aby byla mimo dosah nepřátelské dělostřelecké palby.

Aby nedocházelo k zbytečným převozům potravin a dobytka od vojsk, musí zásobovací orgány armády pečovat o to, aby hospodářské přebytky obyvatelstva byly ponechávány na místě a odevzdávány vojskům. Na přijímané potraviny a skot vydávají zásobovací orgány armády (zpravidla se tímto úkolem pověřují orgány kořistního oddělení armády) šekové žádanky a obyvatelstvu se vydávají k stvrzence šekové žádanky ještě kompenzační listy, na základě kterých si stejné množství potravin odebere v prostorech rozmístění od armádních zásobovacích orgánů. Tím se nejen zmenšují vstřícné přísuny materiálu, ale usnadní se i odsun obyvatelstva. Je třeba podotknout, že je nutné všemi prostředky dbát o to, aby odevzdané zásoby byly skutečně kompensovány v plné míře. Takový požadavek vyplývá z charakteru naší armády, v které není možné dopustit, aby obyvatelstvo ať vlastní nebo cizí země bylo šizeno a tím podryvána důvěra v osvoboditelské poslání armády pokrokového státu. Nepodaří-li se obyvatelstvo přesvědčit o výhodách odevzdání vlastních zásob, může dojít k podobným zjevům, jako je zakopávání zásob do skrýší, což vede k jejich znehodnocování, jak tomu bylo u Liptovského Mikuláše na Slovensku při osvobozování těchto území 1. čs. armádním sborem v SSSR.

Plynulý odsun místního obyvatelstva vyžaduje zabezpečení dopravními prostředky. Nehledě na to, že u obyvatelstva, zvláště v zemědělských krajích, bude dostatek potahů, vždy vznikne nutnost určitou část obyvatelstva odsunout dopravními prostředky vojsk. Je třeba vždy předem určit potřebné množství dopravních prostředků, nutné k odsunu, vzít v úvahu dopravní prostředky obyvatelstva a nedostávající se množství poskytnout z prostředků jednotek armádních sborů a armády. Nehledě na požadavek předpisu Týl-I-1, aby odsun obyvatelstva byl prováděn prázdnými vozidly jedoucími od vojsk, jsem toho názoru, že bude téměř ve všech případech nutné vyčlenit k tomuto účelu zvláště určená

vozidla, což je v obraně, vzhledem k jejich menšímu zatížení, plně možné. Při sestavování propočtů a plánu odsunu se musí v plné míře projevit těsná spolupráce s místními orgány lidové správy, které mohou nejlépe posoudit dopravní možnosti obyvatelstva.

Velký význam při odsunu místního obyvatelstva má silniční služba. Aby nebyly rušeny možné přesuny vojsk a také přísun k jednotkám, je nutné pro odsun obyvatelstva určovat zvláštní cesty, které by co nejméně křížovaly přísunové cesty jednotek, hlavně armádní vojenské automobilové silnice (AVAS). Za tím účelem je nutné, aby silniční oddělení provedlo podrobný průzkum cest a navrhlo cesty pro odsun obyvatelstva. Čím větší počet cest, tím je větší možnost rozptýlení proudů obyvatelstva. Na druhé straně je však třeba mít na paměti, že rozptýlení cest vyžaduje značných sil pro regulaci.

Bude velmi účelné, jestliže při organizaci odsunu místního obyvatelstva bude využíváno k pomocným úkonům lehce raněných a rekonvalescentů, hlavně z důstojníků a poddůstojníků, kteří mohou nejen organizovat a zajistit regulační službu, ale mohou být určováni jako vojenští správcové osad.

Všude tam, kde odsunové cesty křížují AVAS nebo armádní příčku, je třeba vytvářet regulační hlídky nebo regulační skupiny pod velením důstojníka.

Provedení odsunu obyvatelstva je velmi složité a vyžaduje podrobného a přesného plánování. K zabezpečení plánování si náčelník štábu týlu může vytvořit dočasnou operační skupinu, jejímž úkolem je organizovat odsun. Operační skupinu je nutno zabezpečit dopravními prostředky a dostatečným počtem lidí a také potřebnou pravomocí. Náčelník operační skupiny je podřízen náčelníkovi týlu armády, kterého pravidelně informuje o průběhu odsunu a předkládá mu své návrhy a požadavky. Náčelníkem skupiny je nutno určovat důstojníka, který je nejen dobrým štábním pracovníkem, ale který má dostatek taktu a je politicky vyspělý. Pracovní dokumenty operační skupiny jsou mapa, přehled zabezpečení a potřeby dopravními prostředky, soupisy obyvatelstva a jiné dokumenty orgánů politické správy.

Operační skupina sestavuje návrh rozkazu pro odsun obyvatelstva z frontového pásma, který schvaluje náčelník týlu a podpisuje velitel armády a náčelník štábu spolu s náčelníkem týlu. Rozkaz pro odsun obyvatelstva je hlavním dokumentem řízení odsunu.

Plán odsunu je možno zpracovávat písemně nebo graficky přímo na mapě nebo na průsvítce. Plán schvaluje velitel armády.

Ve Veliké vlastenecké válce Sovětského svazu byli v některých případech, hlavně na území svazových republik, v prostoru, z kterého bylo odsunováno obyvatelstvo, ponecháni strážníci z místního obyvatelstva, obvykle starší muži. Výběr strážných je třeba provádět co nejpečlivěji v součinnosti se stranickými orgány obcí. Těmto strážným byly vydány dokumenty opravňující je k pobytu v jejich obci bez práva opuštění prostoru obce. Na 10 až 20 domů je nutno počítat s jedním strážným. Před odjezdem obyvatelstvo obvykle své svůj majetek, který nebralo s sebou (nábytek a pod.), shromažďovalo v jedné místnosti domu, která se pevně uzamkla a označila a které nesmělo být nikým z příslušníků jednotek používáno. Při ubytování vojenských jednotek v obci je vždy třeba určit náčelníka posádky, který ručí za nedotknutelnost majetku odsunutého obyvatelstva. Za majetek obyvatelstva v celém prostoru odpovídají ve-

litele jednotek, které v jednotlivých prostorech budují obranu nebo jsou v nich rozmístěny.

Z odsunu se zpravidla vylučuje personál důležitých hospodářských podniků, jejichž chod zabezpečuje činnost vojsk (pily, mlýny, dílny a p.). Tyto osoby je nutné dokonale prověřit a omezit jejich pobyt na prostor nutný k činnosti podniku nebo závodu. Je nutno často měnit průkazy, které je opravňují k pobytu v přífrontovém pásmu, a organisovat kontrolu činnosti uvedených osob.

V přífrontovém pásmu je nutno organisovat přísnou kontrolu, aby bylo izolováno přífrontové pásmo od pásma, do kterého bylo obyvatelstvo odsunuto. Strach o majetek nutí obyvatelstvo k tomu, že se snaží proniknout zpět do svých domovů. Tak v prostoru Liptovského Mikuláše se značná část obyvatelstva vracela v noci lesními pěšinami do svých vesnic a musela být odsunována znovu.

Odsun obyvatelstva z frontového pásma je věc velmi těžká a choulostivá. Je doplňkovým úkolem pro příslušníky týlu jednotek armády, kterému je třeba již při mírové přípravě štábních důstojníků věnovat zvláštní pozornost vzhledem k tomu, že v mírových podmínkách není možno provádět tuto činnost prakticky. Proto je třeba vždy věnovat pozornost i tomuto tematiku při velitelsko-štábních cvičeních na mapách a při výuce našich týlových kádří.

